

Handläggare
Karolina Landowska
Telefon: 08-508 35 509
Annika Rosbring
Telefon: 08-508 35 480

Till
Arbetsmarknadsnämnden
den 15 december 2015

Ärende 12

Redovisning av uppdrag gällande sociala företag och idéburet offentligt partnerskap

Arbetsmarknadsförvaltningens förslag till beslut

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutar godkänna förvaltningens redovisning av uppdraget.

Arjun Bakshi
arbetsmarknadsdirektör

Karin Eriksson Bech
utvecklingschef

Sammanfattning

I budget 2015 för Stockholms stad fick arbetsmarknadsnämnden uppdraget att utveckla kunskap om sociala företag och sociala kooperativ, samt utreda hur dessa kan bidra till nämndens verksamhet. Arbetsmarknadsförvaltningen har under 2015 utrett frågan och presenterar utredningens resultat i föreliggande tjänsteutlåtande.

Arbetsmarknadsförvaltningen har inom ramen för utredningen eftersträvat att fånga upp uttalade behov från arbetsintegrerade sociala företag som verkar i Stockholms stad med omnejd. En direkt dialog har förts med sociala företag under en seminariedag våren 2014 samt ett flertal mötet med Coompanion. Arbetsmarknadsförvaltningen har utöver detta även tagit del av rapporter och dokument om sociala företag och sociala arbetskoperativ.

Utredningen har definierat arbetsintegrerade sociala företag som en typ av företag som driver näringsverksamhet med syfte att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete.

Den vanligaste formen av socialt företag i Sverige är sociala arbetskooperativ där kooperatörerna får anställning, arbetsträning eller rehabilitering. I de sociala arbetskooperativen verksamma i Sverige bildar medlemmar en ideell eller ekonomisk förening som utgör en självständig juridisk person. Många kooperativ säljer platser för rehabilitering till kommuner, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Enligt utredningen återinvesteras den eventuella ekonomiska vinsten som kooperativen gör i företaget för att skapa arbete. Eftersom det inte är den ekonomiska vinsten som är det huvudsakliga syftet med sociala arbetskooperativ, är de beroende av ekonomiskt stöd utifrån, både med ekonomiskt och socialt kapital. Huvudsyftet med företagen är att i första hand skapa meningsfulla arbeten för personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är inte kommunen eller en annan myndighet som beslutar om att starta ett arbetsintegrerat socialt företag.

Utredningen visar att de arbetsintegrerande sociala företagens försäljning av varor och tjänster regleras av samma lagstiftning som för andra företag. Sverige har till skillnad från en del andra länder i Europa (exempelvis Finland) ingen särslagstiftning för arbetsintegrerande sociala företag. Förutom Lagen om offentlig upphandling, LOU gäller även konkurrenslagstiftningen. Det är viktigt att konstatera att det mesta av det stöd som ett socialt företag kan erhålla från offentlig sektor ska vara konkurrensneutralt, exempel är de program som Arbetsförmedlingen har som erbjuds till samtliga nationella arbetsgivare.

Arbetsmarknadsförvaltningen ger som regel ingen ersättning till annordnare av praktik eller arbetsträning vilket konkret innebär att förvaltningen inte betalar för placeringar. I de fall förvaltningen köper utbildnings- eller träningsplatser för aspiranter sker detta efter att tjänsten upphandlats. Vid tidigare upphandlingar har avtal ingåtts med bland annat föreningar som utfört olika arbetsmarknadsutbildningar och ersatts ekonomiskt för detta.

Arbetsmarknadsförvaltningen har även inkluderat avtal om idéburet – offentligt partnerskap i utredningen. Idéburet – offentligt partnerskap är ett partnerskap mellan en eller flera idéburna organisationer inom den sociala ekonomin och den offentliga sektorn. Om den offentliga sektorn vill stödja en organisations allmänna arbete är föreningsbidrag den bästa formen av stöd. Om det istället är en specifik tjänst den offentliga sektorn är ute efter,

och det finns flera olika potentiella leverantörer, ska tjänsten upphandlas, eftersom det då finns en marknad att värna. Om det däremot gäller en specifik verksamhet som bedrivs av den idéburna organisationen, och som den offentliga sektorn är intresserad av att stödja, och som även ryms inom den kommunala kompetensen, så kan ett idéburet offentligt partnerskap vara rätt form av finansiering.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tecknat tre avtal om idéburet – offentligt partnerskap under år 2015. Genom avtal om idéburna – offentliga partnerskap finns möjlighet att erbjuda deltagare i nämndens verksamheter värdefulla aktiviteter som ligger inom ramen för nämndens arbete. Dessa aktiviteter är inte obligatoriska för deltagarna men erbjuder ett mervärde. Nämndens befintliga avtal om idéburet – offentligt partnerskap erbjuder aktiviteter som gynnar deltagarnas inläring eller sociala nätverk och som i förlängningen kan ses främja deltagarnas etablering på arbetsmarknaden.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig positiv till att framgent utveckla arbetet med idéburet – offentligt partnerskap där avtal är möjliga och inte står i strid med andra avtalsformer eller omfattar tjänster som är aktuella på den öppna marknaden. Vidare ser förvaltningen att det ligger i arbetsmarknadsnämndens intresse att stödja verksamheter och aktiviteter som hjälper stockholmarna att etablera sig på arbetsmarknaden. Idéburet – offentligt partnerskap är således ett fortsatt utvecklingsområde för arbetsmarknadsnämndens verksamheter.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom utvecklings- och utredningsstaben på arbetsmarknadsförvaltningen.

Bakgrund

Stockholms stad har under en längre tid arbetat på olika sätt för att stödja den sociala ekonomin genom bland annat föreningsbidrag. Utöver detta har stadens förvaltningar framställt utredningar i syfte att öka kunskapen om hur staden kan utveckla och arbeta med den idéburna sektorn.

I budget för år 2014 tilldelades socialnämnden ett uppdrag om sociala företag enligt nedanstående formulering:

”Socialnämnden ska i samarbete med arbetsmarknadsnämnden utreda huruvida staden kan främja utvecklingen av sociala företag.”

En arbetsgrupp med tre representanter från socialförvaltningen (juridisk-, föreningsstöd- och utredarkompetens) och en från arbetsmarknadsförvaltningen bildades i början av år 2014. Arbetsgruppen har arbetat med befintligt material i form av rapporter, undersökningar och andra policydokument framtaget av olika aktörer inom området.

En seminariedag arrangerades även av arbetsgruppen riktad till företrädare för sociala företag under våren 2014. Syftet med dagen var kunskapsinhämtning. De sociala företagen inbjöds för att få beskriva sin bild av förutsättningar, behov och möjligheter.

Resultatet av utredningsuppdraget sammanställdes av socialförvaltningen i en promemoria (SON DNR 1.3.1-26/2015).

Arbetsmarknadsförvaltningen genomförde en utredning i frågan om stöd och utveckling av arbetsintegrerade sociala företag våren 2013 (AMN 2013-0042-1.6) som redovisades till arbetsmarknadsnämnden.

I utredningen (AMN 2013-0042-1.6) framkom att stöd för bildandet och utveckling av sociala företag sker genom Coompanion och SKOOPI. Staden bidrar med finansiellt stöd till Coompanion. Staden har även möjlighet att som stödjande medlem i SKOOPI bidra till den verksamhet de bedriver. Arbetsmarknadsförvaltningen bedömde i sin utredning (AMN 2013-0042-1.6) att dessa organisationer liksom de sociala företagen själva sannolikt är de bästa ambassadörerna för att ge stöd och sprida kunskap om socialt företagande.

Hösten 2011 tecknades en överenskommelse mellan Stockholms stad och den idéburna sektorn (SON DNR 2.6- 0651/2010). Denna överenskommelse var resultatet av den dialog som Stockholms stads socialborgarråd och äldreborgarråd initierade redan våren 2010 med idéburna organisationer som är verksamma inom stadens socialtjänst och äldreomsorg. I denna dialog medverkade Stockholms stad, genom socialförvaltningen och äldreförvaltningen, samt den idéburna sektorn.

Det övergripande syftet med en överenskommelse om principer och åtaganden är att den ska vara en viktig plattform för delaktighet och samverkan mellan staden och den idéburna sektorns organisationer oavsett storlek, inriktning eller mål. Överenskommelsen ska lägga grunden för en vidare dialog. Denna dialog ska leda fram till handlingsplaner som innehåller konkreta och utvecklande åtgärder

som skapar fördjupad samverkan mellan staden och de idéburna organisationerna inom socialtjänst- och äldreomsorgsområdet. Överenskommelsens principer och åtaganden ska vara vägledande för det fortsatta samarbetet.

Överenskommelsen avser samverkan mellan Stockholms stad – genom socialnämnden och äldrenämnden – och den idéburna sektorn. När det gäller stadsdelsnämndernas ansvar inom socialtjänst och äldreomsorg bör relevanta verksamheter inom varje stadsdelsnämndsområde diskutera principerna för samverkan med utgångspunkt i denna överenskommelse.

Överenskommelsen omfattar fyra år. Under det fjärde året sker utvärdering, uppföljning och eventuell revidering av överenskommelsen. Om inget annat beslutas gäller överenskommelsen i ytterligare fyra år.

Överenskommelsen mellan Stockholms stad och den idéburna sektorn i enlighet med socialnämndens och äldrenämndens framställda förslag godkändes genom beslut av kommunfullmäktige i juni 2012.

Ärendet

I Stockholms stads budget för år 2015 redovisas de aktiviteter som ska leda till att kommunfullmäktiges mål för respektive verksamhetsområde samt inriktningsmål uppnås. I budget 2015 går att läsa:

”Arbetsmarknadsnämnden ska utveckla kunskap om sociala företag och sociala kooperativ, samt utreda hur dessa kan bidra till nämndens verksamhet.”

Arbetsmarknadsförvaltningen har under året 2015 utrett frågan i enlighet med uppdrag i budget och inhämtat kunskap dels genom en omfattande dokumentanalys och dels genom kontakt med Coompanion samt en studieresa till Italien. Kunskap och erfarenheter insamlade tillsammans med socialförvaltningen från det gemensamma arbetet under år 2014 ingår även som underlag i rapporteringen av uppdraget.

Definitioner och begreppsförklaringar

I detta avsnitt presenteras definitioner och begreppsförklaringar för social ekonomi, sociala företag, sociala kooperativ och idéburet – offentligt partnerskap.

Social ekonomi

Social ekonomi avser organiserade verksamheter som primärt har samhällliga ändamål, bygger på demokratiska värderingar och är organisatoriskt fristående från den offentliga sektorn. Sociala ekonomin omfattar verksamheter som har allmännyttan eller medlemsnytta som främsta drivkraft men saknar dock inte ett vinstintresse även om detta inte är verksamhetens främsta drivkraft. Det är detta som primärt skiljer verksamheter inom den sociala ekonomin från exempelvis privata företags verksamheter.

Enligt Kulturdepartementets rapport ” Social ekonomi – En tredje sektor för välfärd, demokrati och tillväxt?” (Regeringskansliet, 1999) kan den sociala ekonomin ses som det arbete som sker inom den ideella sektorn i ekonomiska föreningar och kooperativ och som således varken är privat eller offentlig.

Sociala företag

Begreppet sociala företag används ibland för att beskriva företag där de sociala målen är minst lika viktiga som de ekonomiska eller då företaget drivs med höga etiska och sociala krav i produktionen. För det som avses i denna utredning krävs dock en snävare definition. Arbetsintegrerande sociala företag är en typ av företag i Sverige som driver näringsverksamhet med syfte att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete. Verksamheten bedrivs oftast i formen av ekonomisk förening och vill för de anställda skapa delaktighet, och återinvestera vinster samtidigt som den skall vara organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet.

Arbetsintegrerande sociala företag är enligt Tillväxtverket företag som driver näringsverksamhet, det vill säga producerar och säljer varor och/eller tjänster samt omfattas av följande kriterier:

- Har som övergripande *ändamål* att integrera människor som har stora svårigheter att få och/eller behålla ett arbete, i arbetsliv och samhälle - *Det innebär att företagen försöker skapa nya arbetstillfällen men också att man erbjuder arbetsträning, rehabilitering för att de som deltar i verksamheten ska kunna få arbete hos andra arbetsgivare.*
- Som skapar *delaktighet* för medarbetarna genom ägande, avtal eller på annat väl dokumenterat sätt - *Det kan innebära att företaget drivs som ett arbetskooperativ men kan också innebära att företagets verksamhet organiseras så att alla kan ta del i beslut om företaget och om sin egen utveckling.*

- Som i huvudsak återinvesterar sina vinster i den egna eller liknade verksamheter - *Det innebär vanligen att vinster (överskott) används till att anställa fler, utveckla verksamheten, erbjuda kompetensutveckling eller för att utveckla nya sociala företag.*
- Som är organisatoriskt fristående från offentlig verksamhet - *Det innebär att företaget inte har ägare som är kommuner eller andra offentligt ägda organisationer.*

Definitionen visar på vilka kriterier som måste vara uppfyllda för att företaget ska kunna räknas in bland de arbetsintegrerande sociala företagen. Den är ett stöd vid utveckling och start av nya företag. Denna definition kan även användas av myndigheter och kommuner som stöd när de vill lyfta fram arbetsintegrerande sociala företag i policydokument, upphandlingar eller på andra sätt samverka med dessa företag.

Det finns inte något särskilt regelverk eller någon särskild företagsform för arbetsintegrerande sociala företag. Regeringen fattade dock beslut om en handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag den 22 april 2010, där man hänvisade till definitionen ovan.

Sociala kooperativ

Den vanligaste formen av socialt företag är sociala arbetskooperativ där kooperatörerna får anställning, arbetsträning eller rehabilitering. De anställda kooperatörerna har anställningar med olika stöd eller sjukersättning som försörjning. Gemensamt med andra sociala företag så har medlemmarna i de sociala arbetskooperativen någon form av arbetshinder. De har stor delaktighet i besluten som tas vad det gäller hur företaget ska drivas och utgår från de sju kooperativa principerna som utgångspunkt. Medlemmarna är själva aktiva i processen att skapa arbete och forma sin arbetsplats. Alla medlemmarna arbetar 100 procent av sin egen förmåga. Det betyder att arbetet anpassas med kortare arbetstider, lägre arbetstakt och uppgifter som är anpassade individen.

Idén med sociala arbetskooperativ härstammar främst från Italien, men även Storbritannien har denna företagsform. I de sociala arbetskooperativen verksamma i Sverige bildar medlemmar en ideell eller ekonomisk förening som utgör en självständig juridisk person. Gemensamt och demokratiskt formar kooperatörerna sitt företag. Många kooperativ säljer även platser för rehabilitering till kommuner, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

Den eventuella ekonomiska vinsten som kooperativen gör återinvesteras i företaget för att skapa arbete. Eftersom det inte är den ekonomiska vinsten som är det huvudsakliga syftet med sociala arbetskooperativ, är de beroende av ekonomiskt stöd utifrån, både med ekonomiskt och socialt kapital. Huvudsyftet med företagen är att i första hand skapa meningsfulla arbeten för personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Vem kan starta ett arbetsintegrerat socialt företag?

Det är inte kommunen eller en annan myndighet som beslutar om att starta ett arbetsintegrerat socialt företag. Enligt sofisam.se¹ startas arbetsintegrerade sociala företag av engagerade människor med idéer och kunskap om hur behov i samhället kan lösas genom ett socialt företagande. De som startar arbetsintegrerade sociala företag har ofta ett starkt engagemang för någon grupp som har särskilda behov på arbetsmarknaden och samtidigt ser möjligheterna att arbeta på ett annat sätt och genom en ekonomisk affärsverksamhet skapa nya arbetstillfällen. Utmärkande för arbetsintegrerade sociala företag är att de har en stark förankring i lokalsamhället. Många gånger startas de utifrån olika lokala behov som inte är tillgodosedda, både när det gäller att skapa jobb men också själva affärsidén. Med lokal förankring löser dessa företag mycket: från distribution av mat, städning, flyttning, parkarbeten, sömnad, snickeriarbeten, trädgårdsuppgifter till uthyrning av arbetskraft.

Idéburet – offentligt partnerskap

Idéburet – offentligt partnerskap är ett partnerskap mellan en eller flera idéburna organisationer inom den sociala ekonomin och den offentliga sektorn. Det är en relativt ny modell av partnerskap som kan användas när varken traditionellt föreningsbidrag eller upphandling är lämpligt. Modellen togs fram av Forum (Forum – idéburna organisationer med social inriktning) år 2010. Idag har ett 30-tal avtal tecknats i landet.

För att ett idéburet – offentligt partnerskap ska formas behövs minst två parter som är intresserade av att ingå ett partnerskap; dessa parter ska representera den idéburna sektorn respektive den offentliga sektorn. Om den offentliga sektorn vill stödja en organisations allmänna arbete är föreningsbidraget den bästa formen av stöd. Om det istället är en specifik tjänst den offentliga sektorn är ute efter, och det finns flera olika potentiella leverantörer,

¹ www.sofisam.se är en webbplats till stöd för de som vill starta eller driver arbetsintegrerade sociala företag men också för myndigheter som köper tjänster eller finansierar och bidrar till sociala företag. Webbplatsen Sofisam är ett samarbete mellan Tillväxtverket, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.

ska tjänsten upphandlas, eftersom det då finns en marknad att värna. Om det däremot gäller en specifik verksamhet som bedrivs av den idéburna organisationen, och som den offentliga sektorn är intresserad av att stödja, som ryms inom den kommunala kompetensen, så kan ett idéburet offentligt partnerskap vara rätt form av finansiering.

Ett idéburet – offentligt partnerskap kan ingås när:

- Verksamheten sker på initiativ av den idéburna organisationen
- Verksamheten är ett led i att förverkliga ett politiskt program eller plan, där de idéburna organisationerna särskilt nämns.
- Verksamheten inte kan ses som en del av det normerade föreningsbidraget
- Det inte finns en marknad eller en konkurrenssituation att vårda
- Bägge parterna är med och finansierar verksamheten (via pengar eller andra insatser)
- Verksamheten inte detaljregleras från kommunen
- Verksamheten avses att drivas under längre tid

Ett idéburet – offentligt partnerskap bör ingås när:

- Verksamheten bidrar till lokal utveckling och delaktighet i samhället

Avtal om idéburet – offentligt partnerskap skrivs och avser normalt en speciell verksamhet. Denna verksamhet ägs av den idéburna organisationen men är av intresse för den offentliga sektorn. I avtalet bestäms vad partnerskapet avser, vilken part som ska bidra med vilka resurser, hur länge avtalet ska gälla, samt de förutsättningar och åtaganden som finns i samband med verksamheten. Avtalet speglar att det är ett partnerskap, då båda parter bidrar till verksamheten, i form av finansiering eller genom andra resurser.

Arbetsmarknadsförvaltningen har tecknat tre avtal om idéburet – offentligt partnerskap under 2015. Samtliga avtal syftar till att skapa möten mellan nyanlända och etablerade stockholmare och således främja social integration. Alla deltagare är frivilliga och träffas på SFI-skola, i offentlig miljö, så som på bibliotek, eller helt privat.

Duo Stockholm - Individuell Människohjälp

Arbetsmarknadsnämnden har tillsammans med

frivilligorganisationen Individuell Människohjälp ett avtal om

idéburet – offentligt partnerskap som möjliggjort en utveckling av stadens fadderverksamhet. Nämnden fick i uppdrag enligt kommunfullmäktiges budget för 2014:

”Frivilligorganisationer bedriver idag ett gott arbete för att underlätta integration för nyanlända. Nyanländas introduktion till språket och det svenska samhället förenklas betydligt om civilsamhället tar ett större ansvar. Arbetsmarknadsnämnden tillförs därför 1,0 mnkr under 2014 för att starta fadderverksamhet där frivilliga stockholmare matchas med nyanlända.”

Individuell Människohjälp kan via Duo Stockholm och förvaltningen utveckla och effektiviserar verksamheten samt nå ut till ännu fler frivilliga genom fler kanaler. Genom att samordna verksamheten tillsammans med en frivilligorganisation kan lärdomar och kompetens komma verksamheten till del. Duo Stockholm har som mål att matcha 150 par på 12 månader. Information om verksamheten riktar sig främst till studerande på SFI samt aspiranter på Jobbtorg, samt till stockholmare som vill möta någon som är nyanländ i staden.

Arbetsmarknadsförvaltningen finanserar genom avtalet om idéburet – offentligt partnerskap, förutom anställd verksamhetschef på förvaltningen, en verksamhetsutvecklare som är anställd på Individuell Människohjälp. Båda parter finanserar verksamhetens gemensamma aktiviteter.

Svenska med baby - Internationella Bekantskaper

Aktiviteten Svenska med baby skapar möjligheter för föräldralediga med olika bakgrund att mötas. Detta är en verksamhet inom föreningen Internationella Bekantskaper. Genom aktiviteten kan föräldrar med olika bakgrund samtala, utbyta erfarenheter och lära av varandra. Verksamheten bygger på frivillighet där gruppleddare leder varje grupp och guidar i samtal.

”Svenska med baby skapar nya möten mellan barn och föräldrar från olika bostadsområden – och med ursprung i hela världen. Med samtal, joller och skratt som metod bryter verksamheten segregationen, bygger nya broar och tränar svenska.”

(Arbetsmarknadsnämndens verksamhetsplan 2015)

Verksamheten har som mål att ha 2300 besök vid 12 öppna grupptillfällen under 12 månader, samt erbjuda 6 aktiviteter samt 8 familjelördagar under samma tidsperiod.

Genom ett avtal om idéburet – offentligt partnerskap finansierar arbetsmarknadsnämnden en samordnare för aktiviteten hos föreningen. Samordnaren arbetar med att stötta gruppleddare runt om i staden, samt planerar upplägg och aktiviteter.

Arbetsmarknadsförvaltningen kan genom partnerskapet erbjuda språkträning för de aspiranter och SFI-elever som är föräldralediga. Vidare ger aktiviteten möjlighet för arbetsmarknadsnämnden att nå ut med information om förvaltningens verksamheter samt skapa erfarenhetsutbyte med andra verksamheter inom staden.

Medpratare - Internationella bekantskaper

Internationella bekantskaper erbjuder utöver Svenska med baby även verksamheten Medpratare. Medpratare är frivilliga personer som på regelbunden basis besöker SFI-klasser och samtalar med eleverna om olika ämnen.

”Syftet med partnerskapet mellan Medpratare och arbetsmarknadsförvaltningen är att skapa möten mellan elever inom studieväg 1 vid SFI Västerort och elever inom SIFA (Svenska för akademiker) respektive med etablerade stockholmare, volontärer.”

(Arbetsmarknadsnämndens verksamhetsplan 2015)

Medpratare erbjuds på SFI Västerort samt på SIFA som är två av förvaltningens egen-regi skolor. Målet är att 500 elever ska ha erbjudits samtala med medpratare i mindre grupper om ca 3-5 personer på 12 månader.

Arbetsmarknadsförvaltningen finansierar en samordnare på heltid genom avtalet om idéburet – offentligt partnerskap. Detta möjliggör för förvaltningen att även fortsättningsvis erbjuda SFI-elever samtal med frivilliga personer i syfte att träna uttal och det svenska språket i samband med SFI-undervisning.

Myndigheter och arbetsintegrerade sociala företag

I detta avsnitt summeras de avsikter och viljeriktningar avseende arbetsintegrerade sociala företag som kommunicerats av respektive myndighet.

Regeringen

I ett pressmeddelande i oktober 2015 uttalade regeringen en viljeriktning att framledes bjuda in arbetsintegrerade sociala företag till en dialog om hur regeringen och myndigheter ska kunna underlätta för dessa att växa och utvecklas. Detta eftersom regeringen bedömer att arbetsintegrerade sociala företag är en

viktig och växande aktör för att föra långtidsarbetslösa personer närmare arbetsmarknaden.

Regeringen öppnade i slutet av 2014 för att arbetsintegrerande sociala företag som arbetar med att få långtidsarbetslösa i jobb ska ha en fortsatt viktig roll när fas 3 successivt börjar avvecklas. Enligt regeringen handlar det om att ge de personer som står längst ifrån arbetsmarknaden en väg tillbaka till arbetslivet genom riktiga arbetsuppgifter. I pressmedelandet anförde regeringen att den nu arbetar för att identifiera de eventuella insatser som krävs för att de arbetsintegrerade sociala företagen även fortsatt ska ha en viktig roll i arbetsmarknadspolitiken.

År 2010 beslutade regeringen om en handlingsplan för arbetsintegrerande sociala företag. Bakgrunden till handlingsplanen var att regeringen lyfte sociala företag som ett verktyg för att bryta utanförskap. Sociala företag erbjuder arbete utifrån individens förutsättningar, vilket planen menar kan vara lönsamt både för individ och för samhälle. I handlingsplanen nämndes kommunernas medverkan bland annat i och med överenskommelsen år 2008 med idéburna organisationer och med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Handlingsplanen angav sex angelägna insatser för att stödja sociala företag:

- *Förordning om arbetsintegrerande sociala företag:* fastställa en definition och lyfta upp sociala företag som en viktig aktör.
- *Ekonomiskt stöd till arbetsintegrerande sociala företag:* behov av anordnarstöd (för arbetsledning och stöd)
- *Offentlig upphandling för olika målgrupper:* Arbetsförmedling och Försäkringskassa uppdrogs att på försök upphandla insatser av sociala företag. Identifiera hinder vid upphandling.
- *Information till offentliga och andra aktörer:* Tillväxtverket har i samverkan med andra statliga myndigheter genomfört informationsinsatser, vilket fortgår löpande.
- *Finansiering:* Det kan behövas nya finansieringsmodeller.
- *Utveckla statistiken över arbetsintegrerande sociala företag:* Kan ingå som en del i SCB:s statistik över civila samhället.

Arbetsförmedlingen

Enligt Arbetsförmedlingens prognos för år 2015–2016 kommer arbetslösheten minska i grupper med en starkare ställning på arbetsmarknaden medan grupper med en svagare position har fortsatt svårt att finna arbete (Ura 2015:4). Arbetsförmedlingen

bedömer att följande målgrupper tillhör de med svagare ställning på arbetsmarknaden:

- Utrikes födda med utomeuropeisk bakgrund,
- arbetslösa i åldern 55-64 år,
- arbetslösa med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga, och
- arbetslösa med högst förgymnasial utbildning.

Under andra halvåret 2016 väntas den sistnämnda gruppen öka till över 75 procent av de inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen nationellt. Bedömningen är att parallellt med denna utveckling kommer kommunernas kostnader för försörjningsstöd öka. Arbetsförmedlingen uppskattar att arbetsintegrerande sociala företag är ett gångbart verktyg för människor som står långt från arbetsmarknaden. Detta eftersom dessa företags främsta syfte är att ge arbete åt just de grupper som har en svagare position på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen skriver i en promemoria att de arbetsintegrerande sociala företagen har visat sig vara verkningsfulla för att mobilisera människors resurser – att öka människors förmåga att arbeta 100 procent av sin förmåga (Af-2014/439613). Vidare bidrar de arbetsintegrerande sociala företagen till en mer tillåtande arbetsmarknad enligt Arbetsförmedlingens promemoria. Med bakgrund av detta har Arbetsförmedlingens Generaldirektör uppdragit åt avdelningen Rehabilitering till arbete och internationella staben att gemensamt beskriva hur Arbetsförmedlingen kan bryta utanförskap genom att erbjuda utsatta grupper sysselsättning genom sociala företag.

Försäkringskassan

Försäkringskassan är en myndighet med en tradition av att samarbeta med arbetsintegrerade sociala företag. Detta eftersom en stor del av de personer som ingår i målgrupper som behöver arbetsträning erhåller sjukförsäkring och är således inskrivna hos Försäkringskassan. För dessa målgrupper kan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan samarbeta kring rehabiliteringsplatser, praktik och arbetsträning. Detta sker exempelvis genom att individen erhåller en placering på ett arbetsintegrerande socialt företag.

I juni 2015 antog Försäkringskassan en policy för hur myndigheten avser att arbeta med, och främja arbetsintegrerande sociala företag (Dnr 023151-2015). Av policyn framgår att:

”Försäkringskassan arbetar för att behovet av offentlig försörjning genom socialförsäkringen ska minska och graden av egen försörjning genom arbete ska öka. Vi [Försäkringskassan] har kundgrupper som är i behov av individuellt anpassade arbeten för att kunna försörja sig själva genom arbete. Framväxten av arbetsintegrerande sociala företag bidrar till en inkluderande arbetsmarknad som kan förhindra och minska utanförskap. Vår [Försäkringskassans] inriktning är därför att vi vill stödja våra partner som arbetar för att nya arbetsintegrerande sociala företag etableras och att befintliga företag får hållbara förutsättningar att fortsätta utveckla sin verksamhet. Vi [Försäkringskassan] vill bidra till att arbetsintegrerande sociala företag finns i hela landet och att våra kunder vid behov erbjuds plats hos dem”.

Kommunen och arbetsintegrerade sociala företag

Kommunerna har "det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver", ett ansvar som regleras i Socialtjänstlagen, (2001:453) SoL, och i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, (1993:387) LSS. Vidare tar många kommuner, däribland Stockholms stad, ett stort ansvar för den växande långtidsarbetslösheten genom verksamheter vars syfte är att finna nya vägar till arbete och meningsfull sysselsättning för människor som av olika anledningar hamnat utanför arbetsmarknaden. I detta avsnitt presenteras den lagstiftning som reglerar kommunernas arbete med personer som står långt ifrån arbetsmarknaden och kan vara aktuella som deltagare i arbetsintegrerade sociala företag.

Socialtjänstlagen

Enligt 1 kap. 1 § SoL ska socialtjänsten främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Av Socialtjänstlagen framgår att kommunerna har ett särskilt ansvar för att människor med exempelvis fysiska och psykiska funktionsnedsättningar får möjlighet till att delta i samhällslivet och leva som andra. Socialnämnden ska bland annat enligt 5 kap. 7 § SoL verka för att den enskilde får en meningsfull sysselsättning. Det kan innebära möjlighet till sysselsättning i ett socialt företag. Socialnämnden ska också aktivt verka för att missbrukare får den hjälp denne behöver för att komma ifrån sitt missbruk (5 kap. 9 § SoL), i detta arbete kan möjlighet till utbildning och sysselsättning ingå. Det som i lagen avses med sysselsättning kan genomföras som stöd till arbete i ett socialt företag om det är meningsfullt och passande. Sammantaget kan det konstateras att kommunerna alltid har det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver (2 kap. 2 § SoL).

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS
LSS är en så kallad rättighetslag, vilket innebär att den enskilde som uppfyller lagens kriterier har rätt till den sökta insatsen. Som exempel kan nämnas att daglig verksamhet är en rättighet för dem som tillhör målgruppen enligt 1 § 1 och 2 p LSS om de har behov av det och förutsatt att de inte arbetar eller studerar. Verksamhet enligt LSS ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen. Av 5 § LSS framgår vidare att målet är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra. Lagen betonar respekt för den enskildes självbestämmande och integritet och av 6 § LSS framgår att den enskilde i största möjliga utsträckning ska ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.

Arbetsmarknadspolitik i kommunerna

Det finns rättsliga förutsättningar för Sveriges kommuner att bedriva en kommunal arbetsmarknadspolitik med rättslig koppling till socialtjänstlagen när en enskild individ ansöker om och erhåller försörjningsstöd. Vidare ger vissa förändringar i kommunallagen (1991:900) och socialtjänstlagen (2001:453) kommunerna ett ökat handlingsutrymme avseende organiseringen av vissa typer av kommunala arbetsmarknadsåtgärder. Även i lagen (2007:1360) om kommunernas medverkan i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ges kommunerna möjligheter att anordna vissa insatser för arbetslösa. Detta regleras i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter 6 kap. 2 §:

”Kommuner får, efter överenskommelse med Arbetsförmedlingen, anordna aktiviteter för deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.”

År 1998 gjordes vissa ändringar i socialtjänstlagen som innebar ett förtydligande i lagstiftningen om att kommunerna kan ställa krav på någon form av aktivitet för arbetslösa socialbidragstagare. Till att börja med regleras kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen genom 3 kap. 2 § andra stycket SoL:

”Socialnämnden skall i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete...”

Vidare anges i socialtjänstlagen 4 kap. 4 § att:

Socialnämnden får begära att den som uppbär socialbidrag under viss tid skall delta i av nämnden anvisad praktik eller annan

kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat beredas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, och

- 1. inte har fyllt tjugofem år, eller*
- 2. har fyllt tjugofem år men av särskilda skäl är i behov av kompetenshöjande insatser, eller*
- 3. följer en utbildning med tillgång till finansiering i särskild ordning men under tid för studieuppehåll behöver socialbidrag.*

Praktik eller kompetenshöjande verksamhet som avses i första stycket skall syfta till att utveckla den enskildes möjligheter att i framtiden försörja sig själv. Verksamheten skall stärka den enskildes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden eller, där så är lämpligt, på en fortsatt utbildning. Den skall utformas med skälig hänsyn till den enskildes individuella önskemål och förutsättningar.

Socialnämnden skall samråda med Arbetsförmedlingen innan beslut fattas enligt första stycket.

(Lag 2007:409)

Ett annat krav från lagstiftaren är att åtgärderna ska vara kompetenshöjande för den enskilde och att målsättningen med kraven ska vara att de förbättrar den enskildes förutsättningar att få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden och inte bara vara en motprestation för att vara berättigad socialbidrag. Vidare poängteras det i lagstiftningens förarbeten att alla former av aktiviteter bör utformas efter individuella bedömningar och att man bör beakta den enskilda individens egna förutsättningar.

Det är viktigt att notera att eftersom socialtjänstlagen är en ramlag ger den både kommuner och enskilda tjänstemän ett stort handlingsutrymme när det gäller att bestämma innehållet i lagstiftningens praktiska tillämpning.

Samordningsförbund – enligt FINSAM-modellen

Arbetsmarknadsförvaltningen har under hösten 2015 presenterat ett förslag till organisation, förbundsordning, avsiktsförklaring och finansiering av ett samordningsförbund för Stockholms stad.

Ärendet antogs av arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden den 20 oktober 2015 (AMN 2015-0224-01.05). Detta skedde med bakgrund av att kommunfullmäktige den 15 juni 2015 fattade ett beslut om att inrätta samordningsförbund inom Stockholms stad. Arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden gavs då i uppdrag att gemensamt återkomma med förslag till organisation,

förbundsordning, avsiktförklaring, och finansiering av samordningsförbund.

I Stockholms stads budget för år 2016 står det:

”Genom samarbete inom staden och mellan staden, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kan förutsättningarna förbättras för att kunna erbjuda målgruppen samordnade effektiva insatser. Stadens avsikt är att under 2016 ingå i finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet (FINSAM).”

Enligt förvaltningarnas förslag är målgruppen för den finansiella samordningen personer mellan 16-65 år som är i behov av samordnade rehabiliteringsinsatser. När lagen om finansiell samordning utformades bedömdes nära fem procent av befolkningen i arbetsför ålder vara i behov av omfattande stöd från flera aktörer för att komma i arbete och egen försörjning nationellt. Målgruppen för insatserna kan variera både utifrån lokala behov och över tid. I lagstiftningen har det därför inte gjorts någon precisering av målgruppen.

Den finansiella samordningen gör det möjligt för de samverkande myndigheterna att identifiera individers totala behov av rehabilitering, vilket kan vara svårt för en enskild part. Samordningsförbundet förfogar över gemensamma resurser och fattar beslut om deras fördelning utifrån individers behov. Samordningsförbundet skall också stödja samarbetet mellan de samverkande parternas professioner. Även finansiering av insatser som är av förebyggande karaktär är möjligt där även ett samarbete med arbetsintegrerade sociala företag kan vara en framtida möjlighet.

Enligt förvaltningarnas förslag kommer den totala kostnaden för samordningsförbundet Stockholms stads verksamhet uppgå till 8,0 miljoner kronor under 2016. Stockholms stad föreslår finansiera samordningsförbundet Stockholm med 2,0 miljoner kronor under 2016. Under första året beräknas 50 procent av den totala budgeten gå till administration av verksamheten och 50 procent till insatser.

Kommunen som kund av varor och tjänster

Varje år upphandlar och köper kommunerna varor och tjänster från företag på den öppna marknaden. Stockholms stad genomför årligen upphandlingar till mångmiljon belopp. Lokalt och regionalt är Stockholms stad en stor kund av varor och tjänster på den öppna marknaden. I detta avsnitt presenteras de lagar, regelverk och

riktlinjer som Stockholms stad förhåller sig till vid köp av varor och tjänster.

Lagen om offentlig upphandling

Lagen om offentlig upphandling (LOU) reglerar i detalj hur myndigheter får agera när de köper varor, tjänster och entreprenader. Den process som föreskrivs för alla inköp som överstiger cirka 505 000 kr är detaljerad. Myndigheter är enligt lagen skyldiga att annonsera alla inköp som kommer att göras för att intresserade företag skall beredas möjlighet att lämna anbud. De krav som ställs skall vidare tillkännages i ett förfrågningsunderlag. Myndigheter måste lämna ut förfrågningsunderlaget och utvärdera alla anbud eller ansökningar om att få lämna anbud. Utvärderingen skall ske på sakliga grunder, och får inte avvika från den utvärderingsmetod som skall ha tillkännagivits i förfrågningsunderlaget. Utfallet av utvärderingen skall avgöra vem som vinner kontraktet, och detta tillkännages i ett tilldelningsbeslut.

Lagen gäller för myndigheter och annan verksamhet som finansieras med allmänna medel. Utöver kommuner, landsting och statliga myndigheter innebär det även offentligägda bolag, och vissa andra organisationer som står dessa nära. Tillsynsmyndighet och i viss mån också rådgivande myndighet är Konkurrensverket.

I LOU (6 kap 13 §) står det:

En upphandlande myndighet får ställa särskilda sociala, miljömässiga och andra villkor för hur ett kontrakt skall fullgöras. Dessa villkor skall anges i annonsen om upphandling eller i förfrågningsunderlaget.

Det betyder att man kan i ett anbud kan ställa krav om till exempel:

- att anbudsgivaren vid utförandet anställer arbetslösa, särskilt långtidsarbetslösa, eller anordnar utbildning för arbetslösa.
- att anbudsgivaren vid utförandet gör något för att främja jämställdhet eller mångfald i fråga om ras eller etniskt ursprung
- att anbudsgivaren prioriterar brukarmedverkan och därför gärna ser sociala företag som utförare

I utredningen *Goda Affärer – en strategi för hållbar offentlig upphandling* bedöms offentlig upphandling ha potential för att nå viktiga mål inom det sociala området (SOU 2013:12). Detta främst genom ovan nämnda möjlighet att ställa sociala krav i upphandlingen. Utredningen menar dock att svag nationell styrning av offentlig upphandling lett till dåligt samordnade stödåtgärder och att sociala krav alltför sällan tillämpas av upphandlande myndighet. Stockholms stads upphandlingspolicy (reviderad 2014-02-17) lyfter

även aspekter kring samverkan, underlätta för leverantörer att lämna anbud, omvärldsbevakning, hållbar utveckling, krav på samhällsansvar och innovativa lösningar.

I januari 2014 röstade EU-parlamentet om förändringar i upphandlingsdirektivet. Dessa förändringar innebär bland annat att kollektivavtal ska följas och att möjligheten att ställa sociala krav vid offentlig upphandling ska stärkas. Lägsta pris-kravet försvagas till förmån för kvalitet, sociala frågor och miljö. I den remiss kring nya upphandlingsregler som lämnats till lagrådet (lagrådsremiss 2015-06-05) finns en del förslag som kan ha betydelse för arbetsintegrerande sociala företag. Förslaget förväntas träda i kraft i april 2016. Direktiven innehåller bestämmelser om så kallade reserverade kontrakt. Detta innebär att deltagandet i en upphandling under vissa villkor får reserveras för skyddade verkstäder eller för leverantörer vars främsta syfte är yrkesmässig integration. I lagrådsremissen föreslås att dessa bestämmelser ska genomföras i de nya lagarna.

Samhällskrav kan enligt Stockholms stads upphandlingspolicy användas som ett verktyg för att skapa en mer inkluderande arbetsmarknad. Det är möjligt att vid upphandling ta hänsyn till arbetsmarknads- eller arbetslöshetspolitik, framförallt genom att tillämpa särskilda villkor för fullgörande av kontrakt.

Krav som rör arbetslöshetsfrågor kan till exempel innebära att den eller de leverantörer som antas vid upphandlingen ska vidta vissa åtgärder i samband med kontraktets utförande, till exempel anställa eller erbjuda praktik eller utbildning till långtidsarbetslösa eller unga personer.

Stockholms stads upphandlingspolicy framhåller att Stockholm är en expansiv region med följd att det för vissa yrkeskategorier är, eller förväntas bli, brist på arbetsmarknaden. Därför ska i första hand samverkan med leverantörer kring deras möjlighet att anställa eller ge praktik till personer som står långt från arbetsmarknaden prövas, innan det uppställs obligatoriska krav.

Våren 2014 anordnade socialförvaltningen i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen en seminariedag inom ramen för dåvarande utredningsuppdrag (SON DNR 1.3.1-26/2015). Som tidigare nämnt var syftet med seminariedagen att bjuda in lokala organisationer inom den sociala och idéburna ekonomin till dialog. Dialogen avsåg hur Stockholms stad kan främja utvecklingen av sociala företag. Frågan om upphandling återkom i flera olika sammanhang under workshopen och det handlade främst om

juridiken i Lagen om Offentlig Upphandling (LOU). Deltagande organisationer uttryckte att lagstiftningen upplevs som svår och hämmande. Det finns ett uttryckt behov av mer information och stöd. Eftersom många mindre sociala företag är idéburna saknas ofta en administrativ funktion som kan hantera offentliga upphandlingar.

Lagen om valfrihetssystem

Lagen om valfrihetssystem (2008:962) LOV reglerar vad som ska gälla för de kommuner och landsting som vill konkurrenspröva kommunala och landstingskommunala verksamheter genom att överlåta valet av utförare av stöd, vård- och omsorgstjänster till brukaren eller patienten. Lagen om valfrihetssystem omfattar vissa tjänster som är upptagna som B-tjänster i bilaga 3 till lagen (2007:1091) om offentlig upphandling (LOU) samt övriga tjänster inom Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska verksamhet.

Som exempel kan nämnas:

- äldreomsorg
- social omsorg för personer med funktionsnedsättning
- barnmorsketjänster
- tjänster utförda av allmänpraktiserande läkare
- etableringslotsar för nyanlända invandrare
- jobbcoacher
- tjänster för elektronisk identifiering

Lagen gäller inte tjänster inom barn- och ungdomsomsorg.

Valfrihetssystem enligt Lagen om valfrihetssystem är ett alternativ till upphandling enligt Lag om offentlig upphandling (LOU). Det är ett regelverk som beskriver hur privata utförare kan bli leverantörer av välfärdstjänster. Lagen bygger på grundläggande EG-rättsliga principer: konkurrens, icke-diskriminering, öppenhet och proportionalitet.

Enligt kommunallagen 6 kap. 8a § ska den inom kommunen ansvariga nämnden lämna information om samtliga utförare när enskilda personer kan välja mellan olika utförare av nämndens tjänster. Brukaren bör till exempel få information om:

- vilka tjänster leverantörerna tillhandahåller
- kompetens hos personalen
- leverantörens verksamhetsmål och speciella inriktningar

Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig. Detta innebär bland annat att informationen inte ska

gynna eller missgynna någon leverantör och att informationen ska utformas utifrån de behov brukaren har.

Av seminariedagen våren 2014 framkom det att en stor del av deltagande organisationer upplevde svårigheter att förstå Lagen om Valfrihet (LOV). Det framkom att flera deltagare önskade information och utbildning i hur de kan ansöka om att få bli utförare inom ramen för Lagen om valfrihetssystem. De deltagande organisationer som hade erfarenhet av att vara utförare inom ramen för Lagen om valfrihetssystem var generellt de större sociala företagen. Dessa var positiva till Lagen om valfrihetssystem som de ansåg har gett dem större möjligheter att konkurrera på marknaden.

Sociala företag och konkurrensfrågor

De arbetsintegrerande sociala företagens försäljning av varor och tjänster regleras av samma lagstiftning som för andra företag. Sverige har till skillnad från en del andra länder i Europa (exempelvis Finland) ingen särslagstiftning för arbetsintegrerande sociala företag. Förutom Lagen om offentlig upphandling, LOU gäller även konkurrenslagstiftningen. Enligt Tillväxtverket är arbetsintegrerande sociala företag huvudsakligen små företag och med ringa förutsättningar att agera på marknaden så att den fria konkurrensen sätts ur spel. Trots detta är det viktigt att offentligt stöd till företagen för personer med nedsatt arbetsförmåga utformas på så sätt att detta stöd inte snedvrider konkurrensen.

Lagstiftning

Det är enligt Konkurrenslagen inte tillåtet att på ett otillbörligt sätt utnyttja en dominerande ställning på marknaden. Ett socialt företag får till exempel inte underprissätta. För att överhuvudtaget en sådan situation kan bli aktuell måste det sociala företaget alltså ha en dominerande ställning på marknaden. Detta är dock sällan fallet. Det finns inte någon exakt gräns, men när marknadsandelen börjar överstiga 25 procent kan det bli tal om att ha en dominerande ställning.

Förhållningssätt och juridik

När frågan om konkurrensproblematik uppstår, handlar det enligt Tillväxtverket nästan alltid mer om lämplighet än juridik. Även om det ur juridisk synvinkel inte behöver vara olagligt att ett socialt företag öppnar en verksamhet som konkurrerar med befintligt lokalt näringsliv, måste det enligt Tillväxtverket betraktas som obetänksamt. Ett socialt företag bör tänka på att fylla dubbla behov. Både att företaget är till för de enskilda människorna, samtidigt som man bör försöka identifiera vilka behov av offentlig eller

kommersiell service som inte är tillgodosedda i samhället. Då uppstår det säkerligen ingen diskussion om konkurrensproblematik.

Konkurrensneutrala stöd till sociala företag

Det är viktigt att konstatera att det mesta av det stöd som ett socialt företag kan erhålla är konkurrensneutralt. Exempel är de program som Arbetsförmedlingen har. Det är någonting positivt om ett socialt företag får exempelvis lönebidrag för många anställda. Det innebär att det är en grupp människor med funktionsnedsättningar som därmed har erhållit arbete. Vidare är det inte något som hindrar att andra företag också anställer människor med funktionsnedsättningar på liknande villkor. En upphandling där det i villkoren står att för uppdragets utförande ska minst 50 procent långtidsarbetslösa anlitas, kan tyckas favorisera sociala företag. Men det är inte något som hindrar andra företag att också anställa människor som har varit långtidsarbetslösa. Tillväxtverket anser därför att det är bra om upphandlande myndighet tydliggör villkor och möjligheter för till exempel lokala företagare så att missförstånd inte uppstår i onödan. Samtidigt är det också en fördel om de sociala företagen ser sig som en del av det lokala näringslivet och deltar i företagarrträffar eller liknande aktiviteter. Samma sak gäller vid upphandlingar med sociala kriterier, krav eller klausuler. Dessa ska utformas så att alla tänkbara anbudsgivare ska kunna uppfylla dem. Till exempel kan alla anställa långtidsarbetslösa för att utföra ett uppdrag.

Offentligt ekonomiskt stöd till sociala företag

Romfördragets artikel 87 innebär i princip förbud mot statligt stöd i någon form (skattereduktion, lån, garantier eller dylikt till förmånliga villkor) till företag om samtliga följande kriterier är uppfyllda:

- det handlar om offentliga medel
- stödet ger företaget ekonomiska fördelar
- stödet förmedlas selektivt
- stödet påverkar konkurrensen
- stödet påverkar handeln mellan medlemsstater

Stöd för att underlätta utvecklingen av viss näringsverksamhet eller regioner är dock tillåtet och därför finns ett antal undantag. Bland dessa finns:

- utbildning av anställda
- riskkapital
- sysselsättningsstöd på vissa villkor
- stöd av mindre betydelse

Undantagen gör det möjligt att till exempel ge statligt stöd genom:

- Generella sysselsättningsstöd för att öka sysselsättningen i utsatta grupper.
- Stöd av mindre betydelse/försumbara stöd det vill säga under 200 000 Euro under en treårsperiod. Stödet kan lämnas som bidrag, lån, konsultcheckar, anställningsstöd med mera.
- Stöd till utbildning av anställda och stöd till utbildning, vägledning eller liknande för arbetslösa.

Det finns enligt Tillväxtverket således inget i statsstödsreglerna som hindrar offentligt ekonomiskt stöd till utvecklingen av arbetsintegrerande sociala företag så länge det sker inom ramen för de undantag som beskrivs i Romfördraget.

Finansiering av arbetsintegrerande sociala företag

Enligt Coompanion upplever många sociala företag problem med att finansiera såväl start som utveckling av det egna företaget. Ulla Herlitz fick år 2014 i uppdrag av Temagruppen Entreprenörskap och Företagande inom social ekonomi att göra en uppföljning av de förslag till åtgärder inom området finansiering som Temagruppen presenterade i skriften *Nio områden där politiker och tjänstemän kan göra skillnad för långtidsarbetslösa* (Tillväxtverket, 2012). En slutsats i hennes rapport är att själva finansieringsfrågan kommit att diskuteras mer och ett antal konkreta lösningar har lanserats. Men fortfarande återstår mycket att göra för att garantera finansieringsstrukturer som möjliggör för arbetsintegrerande och andra sociala företag att växa och därmed ge fler arbetslösa möjlighet till arbete.

En möjlighet för kommunen att stödja arbetsintegrerade sociala företag kan exempelvis vara att bekosta lokaler i ett uppstartsskede. Andra möjligheter är att sluta avtal med det sociala företaget eller göra direktupphandling av varor och tjänster samt att bevilja företagen förskott vid upphandlingar och/eller bryta ner upphandlingarna i mindre delar.

I rapporten framgår att kommunerna även kan bidra med stöd till arbetsintegrerande sociala företag genom att skapa en så kallad social investeringsfond. Sociala investeringsfonder eller sociala investeringar är en typ av kommunala fonder för finansiering av olika sociala projekt i ett lokalsamhälle eller kommun. Enligt Sveriges kommuner och landsting innebär sociala investeringar satsningar på barn och ungdomar som ska ge långsiktiga effekter för såväl individen som för samhället (SKL, 2013). Enligt Herlitz

rapport (2014) kan ytterligare möjligheter till finansiering av arbetsintegrerande sociala företag, vid sidan av projektfinansiering, vara så kallade mikrofonder, Crowd funding² och bootstrapping³.

Mikrofonder är ett sätt för exempelvis kommuner och privata företag att finansiera i den sociala ekonomin genom att investera pengar i en så kallad mikrofond. Mikrofonden har i uppgift att granska de sociala företagen som ansöker och göra en kreditbedömning för att kunna garantera ett lån hos en bank. Det är även möjligt att inrätta en investeringsfond lokalt där de sociala företagen kan söka pengar. Kapitalet i mikrofonden kan komma både från privat och offentligt håll.

Nationella och transnationella erfarenheter och exempel
Stockholms stad och arbetsmarknadsförvaltningen har under ett antal år utbytt erfarenheter och tagit del av goda nationella likväl som transnationella exempel på hur den offentliga sektorn kan samverka med den sociala ekonomin. Några av dessa exempel kommer att presenteras här.

Haninge kommun

I Haninge kommun togs år 2009 ett kommunalt policybeslut och en strategiplan, för att främja utvecklingen av arbetsintegrerande sociala företag (Dnr 73/2009). Beslutet låg till grund för att *Samordningsförbundet Östra Södertörn* kunde driva projektet *Resursmodellen* med medfinansiering från Europeiska Socialfonden ESF. Projektet pågick från år 2010 till år 2014. Projektets syfte var att bidra till utveckling av och stöd till sociala företag. Detta handlade konkret om att öka antalet arbetsträningsplatser och arbetstillfällen och därigenom motverka risken för människor att hamna i utanförskap.

Projektet bidrog med verksamhetsutvecklingsstöd för att stärka befintliga sociala företag och stödja nya under upp-startsfasen. De företag som startades verkar inom flera olika branscher och har förutom att erbjuda arbetsträning och rehabilitering flera affärsidéer. Exempel på verksamheter är: café och restaurang, bilvård, textilt

² Gräsrotsfinansiering eller folkfinansiering är en metod för att finansiera projekt eller idéer genom att vända sig till ett stort antal finansiärer. Detta sker numera ofta via internetbaserade system.

³ Finansiell bootstrapping innebär metoder för att attrahera de behövda resurserna, utan att behöva använda extern långfristig finansiering. Bootstrapping inkluderar kombinationer av olika metoder vilka reducerar det totala kapitalbehovet, förbättrar kassaflödet och tar fördel av personliga finansieringskällor.

arbete, tvätterier, snickeri, gröna tjänster, monteringservice, second hand, konferens, musikevenemang, och scenkonst.

Projektets resultat visar att antalet företag ökat från tre till nio stycken under perioden. Vidare ökade antalet verksamma i de sociala företagen från 100 personer till 242 personer. Antalet anställda i de arbetsintegrerade sociala företagen ökade från åtta personer till 75 personer. Företagens omsättning ökade från 3,8 miljoner kronor till 18,6 miljoner kronor. Det finns ingen utvärdering av projektet som fastställer dess betydelse i redovisade pengar för kommunerna genom exempelvis ökade skatteintäkter från personer som gått från försörjningsstöd till inkomst. Projektets resultat visar dock på betydande ekonomiska såväl som personliga vinster för den enskilde deltagaren.

Ett framgångskoncept inom projektet har varit att stödja befintliga sociala företag även utanför kommungränserna och få dem att etablera sig inom kommunerna. Exempel på detta inom projektet är hur Blå Vägen, Stockholms Stadsmission och Café Matlådan kunnat starta i Haninge kommun med relativt kort uppstart. Utveckling och stödjande av de befintliga företagen i kommunen gav också möjlighet för Bönorna i Handen att starta en enhet till i Tyresö kommun. Även efter avslutat projekt, har flera arbetsintegrerade sociala företag startats, eller ligger i startgroparna.⁴

Yalla Trappan i Malmö

Arbetsmarknadsförvaltningen besökte år 2013 Malmö stad och Yalla Trappan. Yalla Trappan är ett arbetsintegrerat socialt företag och kvinnokoopertiv som drivs av en ideell förening på Rosengård i Malmö. Idag har Yalla Trappan 20 anställda och tar även emot praktikanter för arbetslivsintroduktion i företagets tre verksamhetsgrenar: kafé/catering, syateljé samt lokalvård och konferensservice. Det skapar arbetstillfällen för kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden, och motverkar således utanförskap samtidigt som det ger ekonomisk trygghet. Yalla Trappan bär sina egna kostnader och vinsten återinvesteras för individens och samhällets bästa.

Yalla Trappan har som ambition att deras produkter och tjänster ska göra skillnad. Allt som framställs och alla tjänster som levereras håller den höga kvalitet som kan förväntas av en professionell cateringservice, syateljé och städservice. Utöver detta bedriver

Yalla Trappan även samhällsnyttiga projekt. I samverkan med Arbetsförmedlingen och Malmö stad drivs projektet *Y-allas väg till arbete*. Projektet innebär att Yalla Trappan erbjuder kvinnor som står långt från arbetsmarknaden en kompetenskartläggning och ett utbildningspaket med inriktning mot livsmedelshantering i storköket. År 2014 vann Yalla Trappan Malmö stads näringslivspris i kategorin mångfald.

Yalla Trappan har sedan starten år 2009 utvecklat samarbete med företag och organisationer utanför den offentliga sektorn vilket har gett företaget ökade ekonomiska möjligheter på den öppna marknaden.

Studieresa till Italien

Under hösten 2015 deltog representanter från arbetsmarknadsförvaltningen i en studieresa till Rimini i Italien organiserad av Coompanion. Syftet med studieresan var att få ökad information och inspiration om sociala företag.

Studiebesöket ägde rum i regionen Emilia Romagna där Bologna är regionhuvudstaden och provinshuvudstaden Rimini. Regionen tillhör de mest utvecklade regionerna när det gäller en fungerande välfärd. Historiskt har den traditionella kooperativa rörelsen haft en stark ställning i Emilia Romagna och då framförallt bland egendomslösa lantarbetare och inom byggbranschen. Idag har de sociala kooperativen en given plats i det regionala välfärdssystemet.

Italien antog en ny lag 1991 vars avsikt var att tillgodose behovet av att skapa arbetsplatser åt människor som befinner sig långt ifrån den ordinarie arbetsmarknaden. Denna lag kallas lag 381 eller Gino Matarelli-lagen. Lag 381 gör en åtskillnad mellan kooperativ av typ A och kooperativ av typ B. A-kooperativens uppgift är att erbjuda professionella insatser inom hälso- och sjukvården och utbildningen. Dessa A-kooperativ deltar i upphandlingar i konkurrens med privata och offentliga vårdgivare.

A-kooperativ är i sin grund personalkooperativ men engagerar ofta ett stort antal volontärer i arbete. Det är speciellt tydligt inom den kooperativt drivna äldreomsorgen. Knappt två tredjedelar av de sociala kooperativen är av typ A. De eventuella vinster som skapas i de sociala kooperativen får inte delas ut till enskilda andelsägare utan ska investeras i verksamhet eller liknade verksamheter. B-kooperativen är i första hand tänkt att skapa arbetstillfällen för människor med olika svårigheter att komma in på eller stanna kvar

på den ordinarie arbetsmarknaden. Vid studieresan till Italien besöktes både A- respektive B-kooperativ.

Enligt lag 381 är ”personer med fysiska, psykiska eller sensoriska funktionshinder, tidigare patienter på mentalsjukhus, personer som är i psykiatrisk behandling, drogmissbrukare, alkoholister, unga personer under 18 år och som har familjeproblem, samt fångar som avtjänar alternativa straff istället för fängelse” aktuella för A- respektive B-kooperativ. För några år sedan beräknades dessa målgrupper uppgå till cirka 4 miljoner personer i Italien.

Den kooperativa lagstiftningen för de så kallade A- och B-kooperativen ger vissa ekonomiska och andra fördelar i förhållande till privata utförare av liknande tjänster. Exempelvis är vinstskatten kraftigt reducerad. Kommunerna behöver inte lägga ut vissa kommunala arbetsuppgifter för upphandling om det finns ett B-kooperativ som kan åta sig arbetet. Ofta handlar det då om skötsel av kommunala parker och andra grönområden. Just detta att det finns ekonomiska och andra fördelar med att vara ett socialt kooperativ gör att varje företag som vill komma i åtnjutande av dessa fördelar måste godkännas och därefter registreras som ett socialt företag i regionala register. För B-kooperativen gäller att minst 30 procent av de anställda ska ha en funktionsnedsättning av den art som ovan nämnts. Maximalt 50 procent av de engagerade i kooperativet får vara volontärer. För de anställda med funktionsnedsättningar betalas inga arbetsavgivaravgifter och lönemässigt har B-kooperativet rätt att gå under kollektivavtalens minimilöner.

Rehabiliteringscentret San Patrignano ligger utanför Rimini. San Patrignano 1978 av hotellägaren Vincenzo Muccioli. San Patrignano är Europas största rehabiliteringscenter för drogberoende personer. Idag har deras tre center totalt 1500 personer i rehabiliteringsprogram. Sammantaget från 1978 och framåt har 30 000 drogberoende personer varit i rehabilitering på San Patrignano.

Idag finns 14 verksamheter med 50 olika avdelningar där cirka 1 700 personer arbetar, varav cirka 90 procent är före detta missbrukare. De boende arbetar sex dagar i veckan, lite färre timmar på lördagen. De personer som kommer till San Patrignano för behandling och rehabilitering betalar ingen avgift men erhåller heller ingen lön för sitt arbete under sina första år i programmet. Rehabiliteringen sker på frivillig basis och personerna skriver in sig

själva i programmet. Det finns således ingen finansiering från offentlig sektor för rehabiliteringen.

Allt som görs på San Patrignano sker i grupp med samma människor, både arbete och vila. Kvinnor och män arbetar och sover var för sig. Fördelningen mellan könen är cirka 30 procent kvinnor och 70 procent män. De som bor på San Patrignano stannar i genomsnitt cirka fyra år. San Patrignano omsätter cirka 45 miljoner Euro årligen varav 18 miljoner Euro kommer från direkt försäljning av varor och tjänster.

Verksamhetsområden på San Patrignano:

- Skola för cirka 40 grundskolebarn har även plats för utomstående
- Stor samlingshall med all teknisk utrustning för ljud och bild vilken även används i utbildningssyfte
- Bio/teatersalong
- Ny fotbollsplan och möjligheter att delta i flera idrotter
- Hundpensionat/uppfödning.
- Ett eget sjukhus med läkare och tandläkare och möjligheter att ta emot upp till åtta patienter utifrån.
- DesignLab tillverkar handtryckta tapeter
- 200 kor och en mjölkproduktion på 3500 lit mjölk per dag
- Vinodlingarna med druvor som exempelvis Sangiovese, Merlot, Gewürtztraminer ger 600 000 liter vin per år som exporteras över hela världen.
- Olivodlingar
- Parkskötsel
- Läderverkstad för väskor och leksaksdjur.
- Tryckeri och grafisk verkstad
- Textilateljé med vävning
- Snickeri med Remake av egna vintunnor till möbler i samverkan med kända designers
- Utbildningen av kökschefer
- 80 procent av maten som äts på San Patrignano odlas på egen mark.
- De som varit på San Patrignano har även möjlighet att med en genomarbetad affärsplan ansöka om mikrolån på upp till 25 000 Euro för att starta företag.

Utöver San Patrignano besöktes även andra A- respektive B-kooperativ under studieresan. Det fanns stora likheter mellan de B-kooperativ som besöktes och de arbetsintegrerade sociala företag som är verksamma i Sverige. Även A-kooperativ besöktes och påvisade stora likheter med personal- och brukarkooperativ som även finns i Sverige. Det som skiljer de italienska A- och B-

kooperativen från sina svenska motsvarigheter är de juridiska och ekonomiska förutsättningarna under vilka de verkar.

Erfarenheter genom Transnet

TransNet var ett projekt som erbjöd kompetenshöjning till anställda inom Jobbtorg Stockholm genom resor till europeiska städer för ett utbyte med transnationella kollegor. Sex partnerstäder besöktes under åtta resor med totalt 202 medarbetare inom Jobbtorg Stockholm. TransNet finansierades av Europeiska Socialfonden; projektet startade i juni 2011 och avslutades i april 2014. Här presenteras ett urval av verksamheter som besöktes inom projektet och där kunskap och erfarenheter om den sociala ekonomin utbyttes. Sammanställningen är baserad på den redovisning medarbetare gjorde efter respektive besök. Nedan beskrivningar utgår således från denna rapportering och har inte faktagranskats.

Apunts, Barcelona

Apunts är ett socialt företag som har till syfte att stödja personer med psykiska funktionshinder att komma in på arbetsmarknaden. Företaget erbjuder tjänster till företag och privatpersoner, inklusive grafisk produktion, design och logistik, tryckning av visitkort, affischer och tyg. Dessutom erbjuder de transport- och logistiktjänster såsom reklamutdelning, hjälp med kampanjer och annat. För att bli anställd av Apunts måste personen ha en diagnos och få behandling. För att stödja de anställda med psykiska funktionshinder har företaget både en psykolog och en socionom på plats som är anställda av kommunen.

Roberdrijf, Rotterdam

Roberdrijf är en organisation som kan jämföras med Samhall i Sverige som har funnits sedan 1995. Roberdrijf är en skyddad arbetsplats där cirka tio olika typer av arbetsuppgifter erbjuds. Exempel på aktiviteter är märkning av varor, falsning av kartor, enkel sömnad, förpackning, enkel lödning och elarbeten, eller uppmärkning av priser på olika produkter och färdiga varor. Arbetet görs vanligen för stora privata företag som Heineken och IKEA, och inkomsterna från dessa avtal utgör en tredjedel av intäkterna för driften av Roberdrijf, medan resterande två tredjedelar finansieras med statliga medel.

Roberdrijf har 800 anställda och nästan alla har någon typ av neuropsykiatrisk diagnos eller psykisk sjukdom. Andel arbetsledare på arbetsplatsen är 80, varav 10 procent av dem har rekryterats från de anställda (målgruppen). Något som visat sig vara en framgångsfaktor är att arbeta inom en hel produktionskedja i stället för att bara fokusera på en viss del. Detta ger många olika typer av

arbetstillfällena och en större flexibilitet när det gäller produktionshastighet.

ESAT AFASER, Val de Marne

ESAT AFASER erbjuder arbetsmöjlighet för 130 deltagare, med verksamheter så som catering, förpackning och utomhusarbete, såsom trädgårdsskötsel och städning av gator.

ESATs uppgift är att ge människor med psykiska och psykiatriska funktionshinder en meningsfull sysselsättning med lön.

ESAT får en del av sin finansiering från staten, där ingår personalkostnader och vissa procent av lönerna för deltagarna. Den andra delen av finansieringen kommer från uppdrag från kommunala och privata aktörer, som företag och privatpersoner. Vinsten, om någon, går till arbetarna. Det finns en särskild avdelning som stödjer anställda inom ESAT-företag att gå vidare till anställning på den öppna arbetsmarknaden. Det är dock endast cirka tre procent av de anställda som etablerar sig på den öppna arbetsmarknaden.

Uttalade behov från sociala företag

Arbetsmarknadsförvaltningen har genom olika forum eftersträvat att fånga upp uttalade behov från arbetsintegrerade sociala företag som verkar i Stockholms stad med omnejd. En direkt dialog har förts med sociala företag under en seminariedag våren 2014 samt ett flertal mötet med Coompanion. Arbetsmarknadsförvaltningen har utöver detta även tagit del av rapporter och dokument som ytterligare kan belysa de uttalade behov som arbetsintegrerade sociala företag har.

Seminariedag med sociala företag, våren 2014

Under våren 2014 inbjöds sociala företag och organisationer som verkar inom ramen för den sociala ekonomin till en gemensam seminariedag. Seminariedagen anordnades av socialförvaltningen i samverkan med arbetsmarknadsförvaltningen. Syftet med dagen var kunskapsinhämtning. De sociala företagen skulle få beskriva deras bild av förutsättningar, behov och möjligheter. Sammanfattningsvis var finansiering, upphandling, stöd/råd och policy ämnen som återkom i diskussionerna. När det gäller finansiering är placeringar som kommunen gör för klienter som beviljas olika typer av rehabiliterings- och arbetsträningsinsatser en viktig inkomstkälla för sociala företag. Intäkter från varor/tjänster är oftast små och sekundära för verksamhetens överlevnad.

I samband med dessa diskussioner framkom önskemål om att insatserna bör vara långsiktiga (minst 6 månader) både för det

sociala företagens planering och för individens möjlighet att rehabiliteras. En annan aspekt som lyftes fram var att sociala företag skulle genom dialog vilja veta ungefär vilken volym av placeringar de kan räkna med över årscykler. I övrigt lyftes ett ständigt behov av utökad finansiering på grund av bristande ekonomiska resurser som bland annat medför att det saknas finansiering i verksamheten för aktiviteter som kompetensutveckling, uppföljning, utveckling av nya affärsidéer etcetera.

Förutom hjälp med upphandlingsärenden menade många av de medverkande att sociala företag generellt behöver mer stöd och råd för att bedriva verksamheten. I olika sammanhang nämndes att ett samordningsförbund med en verksamhetsledare som kan hjälpa, stödja och ”coacha” sociala företag vore mycket bra, samt föra en dialog med kommun och andra aktörer i regionen.

Slutligen kom diskussionerna på olika sätt in på policyfrågor. En återkommande fråga från seminariedagens deltagare var ”Varför vill Stockholms stad ha sociala företag?”, med denna fråga menade många att staden borde befästa en tydlig viljeinriktning. Genom en beslutad policy skulle det bli enklare att diskutera konkreta insatser såsom lots, inkubatorstöd, samverkansformer etcetera. En policy skulle också kunna öka medvetenheten om olika typer av företag. Sociala företag med en logik som kombinerar utbud, efterfrågan samt sociala värden och volontärer i verksamheten. Några deltagare förespråkade i detta sammanhang också en breddning där socialt företagande blir en fråga för fler verksamheter i kommunen såsom näringslivs-, stadsbyggnads-, och äldreomsorgsenheter. Det skulle kunna leda till fler uppdrag inom omvårdnad, leverans av mat och dylikt.

Dialog med Coompanion

Arbetsmarknadsförvaltningen har vid ett flertal tillfällen träffat Coompanion för att föra dialog om sociala företag och deras behov. Coompanion har framfört att deras medlemmar upplever att det finns en bristande kunskap om sociala företag och deras verksamhet bland tjänstemän likväl som politiker. Enligt Coompanion uttrycker de sociala företagen att det finns en otydlighet i de direktiv kommunen har trots att majoriteten av tjänstemän och politiker anser sig vilja stödja det sociala företagandet. De sociala företagen efterfrågar således tydliga handlingsplaner, policys och styrdokument.

Det framkom även i möte med Coompanion att arbetsintegrerade sociala företag lokalt tillhandahåller en betydande andel av de

servicetjänster som upphandlas av offentlig sektor, däribland kommunen. Trots detta är det få arbetsintegrerade sociala företag som har möjlighet att delta i offentliga upphandlingar då dessa ofta är för stora och omfattande eller att priset de andra anbudsgivarna lägger är alltför lågt. Enligt Coompanion efterfrågar de arbetsintegrerade sociala företag att upphandlingarna i större utsträckning sker med sociala kriterier eller krav samt att de med fördel delas upp i mindre upphandlingar som möjliggör för de arbetsintegrerade sociala företagen att lägga anbud.

I rapporten *Samordning för socialt företagande*⁵ lyfts finansierings- och affärsutvecklingsfrågorna som ett viktigt utvecklingsområde för de arbetsintegrerade sociala företagen (2014). Enligt rapporten får de arbetsintegrerade sociala företagen stora delar av sin inkomst från försäljning av arbetsrehabiliterande insatser till offentlig sektor. Detta upplevs av de arbetsintegrerade sociala företagen som sårbart eftersom beslut kan påverkas av politiska förändringar. De arbetsintegrerade sociala företagen uttrycker således att de vill bli mer affärsmässiga och öka sina intäkter från försäljning av varor och tjänster på den ordinarie marknaden. Detta skulle skapa en ökad ekonomisk hållbarhet för de arbetsintegrerade sociala företagen.

Arbetsmarknadsförvaltningens förslag

Arbetsmarknadsförvaltningen har framställt en utredning med syfte att i enlighet med uppdrag i budget för år 2015 utveckla kunskap om sociala företag och sociala kooperativ.

År 2011 samlade Stockholms stad samtliga arbetsmarknadsinsatser under en nämnd och i en förvaltning. Förvaltningens verksamheter har i uppdrag att erbjuda stöd och utbildar människor till arbete. Under 2014 omfattade arbetsmarknadsnämndens verksamheter cirka 40 000 stockholmare som deltog i utbildning och arbetsmarknadsinsatser. Arbetsmarknadsförvaltningen samverkar med flera arbetsgivare inom ett flertal branscher. För att utveckla arbetet med arbetsgivarverkan inrättades en ny enhet under 2015. Förvaltningen möter arbetsgivare genom gemensamma nätverk, i samarbetet kring yrkesutbildningar, praktikplatser, vid kortare kompetenshöjande insatser och i samarbetet med stadens upphandlade leverantörer. Arbetsmarknadsförvaltningens utgångspunkt i arbetet med externa företag är att skapa möjligheter för verksamhetens deltagare, studerande, elever och aspiranter, att få ett arbete.

⁵ Rapporten är resultatet av en förstudie finansierad av Europeiska Socialfonden (ESF) 2014. Projektägare var Samordningsförbundet i Värmdö, Samordningsförbundet Huddinge, Botkyrka, Salem, Samordningsförbundet Östra Södertörn, Samordningsförbundet Valfärd i Nacka och Coompanion, Stockholm.

Arbetsmarknadsförvaltningens uppdrag är förankrat i relevant lagstiftning. Verksamheter som bedrivs inom ramen för vuxenutbildningen och svenskundervisning för invandrare (sfi) förhåller sig till relevant lagstiftning enligt skollagen. Jobbtorg Stockholms verksamheter inom arbetsmarknadsområdet utförs utifrån relevant lagstiftning enligt socialtjänstlagen och sker i stor utsträckning i samverkan med Arbetsförmedlingen och stadens stadsdelsförvaltningar. Denna lagstiftning har presenterats i ärendet och innebär kortfattat att arbetsmarknadsnämnden har uppdraget att tillgodose enskilda individers som uppbär försörjningsstöds rätt till arbete. Vidare innebär lagstiftningen att nämndens verksamheter inte kan erbjuda arbetsmarknadsåtgärder utan det tydliga syftet att det ska leda till att den enskilda individen får ett arbete och blir egenförsörjande.

Finansiering via placeringar

Arbetsmarknadsförvaltningen har i enskilda fall valt att placera aspiranter för arbetspraktik eller liknande insats hos ett arbetsintegrerande socialt företag. Varje placering som sker inom ramen för Jobbtorg Stockholm bygger på en individuell bedömning av aspirantens behov och förutsättningar samt önskemål. Detta är i enlighet med socialtjänstlagen. Det finns således inget uttalat behov av ett angivet antal placeringar som förvaltningen gör eller har för avsikt att verkställa under ett år. Med bakgrund av detta är det svårt för förvaltningen att ingå någon avsiktsförklaring eller teckna avtal om placeringar särskilt eftersom sådana endast tillämpas i särskilda fall.

Arbetsmarknadsförvaltningen ger som regel ingen ersättning till annordnare av praktik eller arbetsträning vilket konkret innebär att förvaltningen inte betalar för placeringar. I de fall förvaltningen köper utbildnings- eller träningsplatser för aspiranter sker detta efter att tjänsten upphandlats. Vid tidigare upphandlingar har avtal ingåtts med bland annat föreningar som utfört olika arbetsmarknadsutbildningar och ersatts ekonomiskt för detta.

Med bakgrund av utredningen anser arbetsmarknadsförvaltningen att socialförvaltningen samt stadens stadsdelsförvaltningar i första hand är lämpade samarbetspartners för arbetsintegrerade sociala företag i avseendet att samverka kring placeringar. Detta eftersom de målgrupper som idag står utanför Jobbtorg Stockholms verksamhet och istället tillhör stadsdelsförvaltningarnas arbetsmarknadsåtgärder bättre motsvarar de målgrupper som identifierats i ärendet som prioriterade.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser dock att ett framtida samarbete med arbetsintegrerade sociala företag skulle kunna utredas ytterligare i syfte att samverka kring stadens finansierade visstidsanställningar. Enligt förvaltningen skulle enskilda deltagare både kunna växa och utvecklas genom en finansierad anställning hos ett arbetsintegrerat socialt företag.

Utifrån den nya målgrupp som Jobbtorg Stockholm nu tar emot skulle sociala företag också i enskilda fall kunna vara en lämplig samverkanspart. Jobbtorg Stockholms inriktning är dock att i första hand matcha aspiranter till ordinarie jobb på den öppna arbetsmarknaden och anser att en placering i ett socialt företag i så fall ska vara en tidsbegränsad övergångslösning för den enskilde.

Samordningsförbund – enligt FINSAM-modellen

Arbetsmarknadsförvaltningen kommer fortsättningsvis att utveckla samverkan med det samordningsförbund som planeras starta i Stockholm under 2016. Eftersom samordningsförbundets syfte är att samordna och gemensamt finansiera insatser för personer i behov av rehabiliteringsinsatser bedömer förvaltningen det som troligt att kontakt kan komma att upprättas med representanter från den idéburna sektorn och däribland arbetsintegrerade sociala företag.

Sociala hänsyn

Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar för att öppna upp arbetsmarknaden för grupper som idag står långt ifrån arbetsmarknaden genom bland annat social hänsyn i upphandling. I Stockholms stads upphandlingspolicy ges möjlighet att ställa så kallade samhällskrav i stadens upphandlingar.

Arbetsmarknadsförvaltningen erbjuder stadens övriga nämnder och bolag stöd i arbetet att tillämpa social hänsyn i upphandlingar.

Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar utifrån dialogmodellen där parterna, arbetsmarknadsnämnden och leverantören, träffas för att identifiera vilka förutsättningar och behov som finns för leverantören att medverka till praktikplatser eller anställning av arbetslösa eller studerande inom leverantörens verksamhet.

Matchnings- och rekryteringsprocessen sker mot bakgrund av vilka kompetens- och utbildningskrav samt lämplighet som gäller för leverantörens verksamhet och aktuella befattningar. Med anställning avses såväl tillsvidareanställning som visstidsanställningar. Arbetsmarknadsförvaltningen har matchningskompetens och möjlighet att matcha arbetssökande från arbetsmarknadsförvaltningens verksamheter och genom samverkan med andra aktörer. I den andra modellen ställs konkreta krav på

exempelvis hur många praktikplatser som ska erbjudas under utförandet av ett aktuellt kontrakt.

Idéburet – offentligt partnerskap (IOP) – för- och nackdelar
Som tidigare beskrivet i ärendet finns det numera möjligheter för offentliga sektorn att samverka och samarbete med organisationer inom den idéburna sektor genom att teckna ett avtal om idéburet – offentligt partnerskap. Genom ett idéburet – offentligt partnerskap finns möjlighet att erbjuda deltagare i nämndens verksamheter värdefulla aktiviteter som ligger inom ramen för nämndens arbete. Dessa aktiviteter är inte obligatoriska för deltagarna men erbjuder ett mervärde. Aktiviteterna kan således erbjudas som så kallad ”guldkant” till deltagarna. Nämndens befintliga avtal om idéburet – offentligt partnerskap erbjuder aktiviteter som gynnar deltagarnas inläring eller sociala nätverk och som i förlängningen kan ses främja deltagarnas etablering på arbetsmarknaden.

Vidare kan sociala aktiviteter erbjudas genom idéburet – offentligt partnerskap som främst involverar frivilliga personer. Det kan vara att träffas och prata svenska som i exemplet med Medpratare, eller att upptäcka nya platser i Stockholm tillsammans, som Duo Stockholm kan erbjuda sina deltagare.

Genom att samverka i ett Idéburet – offentligt partnerskap kan en långsiktig samverkan skapas med den idéburna sektorn. Samverkan skapar inte bara effektivt samarbete utan även ett mervärde. För Stockholms stad och arbetsmarknadsnämnden har mervärdet varit i form av att det ses som positivt att staden bidrar till den idéburna sektorns varande och verksamheter. Vidare innebär det idéburna – offentliga partnerskapet att samverkan finns och arbetet sker genom ett ömsesidigt samförstånd och öppenhet för samhällsutveckling. Förankring och information kan därför stärkas i och med att det finns ett accepterat mervärde och en positiv attityd kring samverkan, både hos deltagare och i samhället.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att den idéburna sektorn besitter stor kompetens och erfarenhet i att arbeta med och samordna frivilliga. Det är en stor fördel för staden att i samverkan med den idéburna sektorn kunna ta del av denna kompetens. I exemplet Duo Stockholm ser förvaltningen att det har varit en stor fördel att kunna ta del av föreningen Internationell Människohjälps erfarenhet. Denna erfarenhet består bland annat i föreningens kunskap om att ställa krav i samband med frivillighet vilket förvaltningen bedömer är en balansgång som kan vara svår att hantera.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att ett större nätverk till verksamheten knyts genom samverkan och genom nya kanaler. Vidare kan ännu fler frivilliga nås och nya kontaktvägar skapas vilket även hjälper till att förankra verksamheten i civilsamhället. Kortfattat anser förvaltningen att nya former av samverkan, nya kontakter och nya arbetssätt kan leda till nya innovationer som kommer stadens invånare till dels.

En nackdel med avtal om idéburet – offentligt partnerskap kan enligt arbetsmarknadsförvaltningen vara okunskap om dess innebörd då det ännu inte är en helt utbredd form av samverkan. Okunskap kan skapa felaktiga förväntningar. Det är därmed viktigt med tydlighet och förarbete innan ett avtal om idéburet – offentligt partnerskap ingås.

Ytterligare en nackdel som förvaltningen identifierar med idéburet – offentligt partnerskap kan även vara att det av ideella föreningar kan ses som ett löfte om långvarig finansiering av en verksamhet. Ett avtal om idéburet – offentligt partnerskap har en avtalsperiod, som utvärderas. Långsiktigheten ligger i att avtal följs och följs upp, och att inget utlovas i förväg.

Arbetsmarknadsförvaltningen ser att de avtal om Idéburet – offentligt partnerskap som förvaltningen har med organisationer i den idéburna sektorn har varit till fördel för de stockholmare som omfattats av aktiviteterna. Att förvaltningen ingått avtal om idéburet – offentligt partnerskap har konkret inneburit att verksamheten har kunnat växa och omfatta fler stockholmare. Detta eftersom samordnare har kunnat anställas av respektive organisation för att arbeta enkom med aktiviteten.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig positiv till att framgent utveckla arbetet med idéburet – offentligt partnerskap där avtal är möjliga och inte står i strid med andra avtalsformer eller omfattar tjänster som är aktuella på den öppna marknaden. Vidare ser förvaltningen att det ligger i arbetsmarknadsnämndens intresse att stödja verksamheter och aktiviteter som hjälper stockholmare att etablera sig på arbetsmarknaden. Idéburet – offentligt partnerskap är således ett fortsatt utvecklingsområde för arbetsmarknadsnämndens verksamheter.
